

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Galatiya Äni kitabanu

Bulij na Birnaba londaca ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu gïyündär ngwaalu ngwani Galatiya ndi 'di'ri gwe gwudi yiiru yegen yïrnü a Ngwüyäwüd na ngwüji ngwanni ngwä'tüdi Ngwüyäwüd änni ndi Yicu Kirictu (Yiiru 13.13—14.28). Galatiya gwüjädi ngwaalu ngwucaar je gweneno Türkiyä.

Anni ondaca Bulij ngwüjü ngwuja'ri ngwämrä kündär gani Ayikuniya, a ngwüji ngwonyadu ru ngwikirijïn aar be ji lonyadu lanni li'donya ngwuja'ri ngwudi Bulij. Bulij gwondaca 'to ngwüjü kündär gani Lijitra na gündär gani Därbî, yündär giyee yiru yidi ngwüji ngwuru Garany lati äpïji ngwaalinga gwudi Rumang yobo (Yiiru 14). Gaji gidi 'di'ri yiiru ye yidi gwodaning yidi Bulij, ngwo're mana ngwele gïyündär giyee Galatiya (Yiiru 16.1-4).

A ngwüji ngwoko ila ngwaalu ngwani Galatiya aar iniji ngwuja'ri ngwanni ngwondaja je Bulij. Aar ari Ngwikirijïn ngwanni ngwä'tüdi Ngwüyäwüd aar ü'rî'täni aar gwuji yobo yidi Ngwüyäwüd nunnu aar ru ngwikirijïn. Bulij gwullu ngwuja'ri ngwee nunnu ngwügwä'räjä ngwikirijïnä ngwuja'ri ngwanni ngwondacung je, ndi ari Kirictu gwati gilängidiyi ngwüjü

ma aar änni Ngwaalu ngwuje ätäädä yiima aar apajidi yiiru aar ännäjidi.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Bulij gwuru 'didanu doo'ra dükäjäär je a ngwuja'ri ru 'didanu ngwükäjäär ngwe (1.1-10)
2. Ngwaalu ngwäbrä Bulijing gwuru doo'ra dükäjäär (1.11-24)
3. Bulij gwurucida ngwuja'ri ngwüngün (2.1-21)
4. Änni Ngwaalu gwuru gay 'dogo jücü ndi g'iläng'idini (3.1—4.31)
5. Üktini Lig'i'rim le na änni gwe (5.1—6.10)
6. Ola gwudi mi'ra (6.11-18)

Aganni gi'donga gidi Galatiyang

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwindi 'dünggüny gwani Bulij gwuru doo'ra dükäjäär, diji dere da'tiny ükäjü nyi 'ti ükäjinä yeleny ye yere yidi diji dümnä. A be Yicu Kirictu ru na Ngwaalu ngwuru Papa ngwükäjiny. Ngwanni ngwü'di'riyä Yicungalu giyi'ranyanu.

² Änyängä ngweengga ngwe 'dar ngwanni ngwämnä Ngwaalu ngwujiiny ngwe ngene.

Lükäcä je ngwuja'ri ngwee lanni lämnä Ngwaalu liru gi'doonga gidi Galatiyang.

³ Ara je gu yimi'rü na adatalu ji gwudi Papa gwuru Ngwaalu na Deleny dege dani Yicu Kirictu.

⁴ Gwanni gwülingidä gu ndi ari gwududiya ligo'ro lüngün gwani ke gwege nunnu aar nje ü'rälü gididlänü ndee danni diki anaku bupa gu Papa gwege gwuru Ngwaalu.

⁵ Ngwa ar je näji yomonalu pipi'ri'ti. Yiru gu.

Mätinälü ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu

⁶ Dilä dalu ndoo didibiyiny ndi ari ngaa lima gatani Ngwaalingalu kiringy ngwanni gwurnida je yimi'rü ye yidi Kirictu. Ngaa lima gwurla ndi gwuji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuru 'ter.

⁷ 'Di'danu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'ter ngwa'ti. A be yilinginna ndi ari ngwüji ngwo ngwanni ngwata je gwagilli ngwäy ngwuja'ri ngwe ngwegen, ngwuru ngwanni ngwüminü ndi üpiyi ngwuja'ranu ngwudi Kirictu.

⁸ A be manari änyängä lima ru gwalla yi'rr yidi gerala, liru lima je ondaci ngwuja'ri ngwere ngwu'ter ngwuja'ri ngwanni ngwondacara je gwele, gäbücär aar gu 'täji ngwünyü bupud!

⁹ Anaku aru nyi gu gwele no, nggwo're nggwa gu ari mana manari diji dere dima je ondaci ngwuja'ri ngwuru 'ter ngwä'tüdi nono ngwuja'ri ngwanni ngwondacara je ngwe ngaa je määtä, gäbücär aar gu 'täji ngwünyü!

¹⁰ Yi'ral gweneno yiru nono ndi ari äny gwüminä ndi aar nyi gwe ngwüji gwällini na aar nyi gwe Ngwaalu gwälline? Na äny gwüminä ndi gäbücü ngwüjü aar jyanu? Adinari nyi jina ndi ari nyi gäbücü ngwüjü aar jyanu, nggwa'ti gwadi ru dinäd didi Kirictu.

Kirictu gwuru gwurnida Bulijing

¹¹ Äny gwüminä ndi ang lenge, lani ngweengga ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwondaca je ngwe ngwä'tüdi yi'ral yige'ta je diji dümnä.

¹² Ngwa'ti nje apu gidi dere na aar nje 'ti diji dere enggacu. Aar be ru 'taalu gwudi Yicu Kirictu.

¹³ Nga nga li'dingina eelle gwe gwüny gwele gwerre gaji ganni gijiny ge ndi gwuji yobo yidi Ngwüyawüd. Ndi ari awa nggwübüdiyä gi'donga nono gidi Ngwaalu 'ti'tir nyi übinälü nunnu nyi dudiyi ngwugeradalu.

¹⁴ Äny gwuju nyi ru gi'ra gidi yobo yidi Ngwüyawüd kimaad güny ati nyi 'ri ligor gwuleny gidimüränü didi mbumbunga lüny.

¹⁵ A be anni ma Ngwaalu änni ndi aar nyi ätä ngwuja'ri ngwee, anaku ge'taar nyi gu 'tu'tu gilaranu ndi nanni gwüny, aar nyi urnida yimi'rü ye yüngün,

¹⁶ ngwujada ndi 'täjä gijälü güngün 'dünggüny ndi ari nyi äti yiima ndi ondaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany, ngwuja'ri ngwanni ngwujaw. Nyi 'di'ri nyi 'ti otaca dijalü dere,

¹⁷ nyi 'ti ändi Üräjälim ngwoo'ra ngwükäjär je gwerre gwerre 'dünggüny. Nyi be manni 'di'ri puprang nyi ele ngwaalu ngwani Arabiya. Nyi be aji nyi 'di'ri ngenone nyi o're kündär gani Dimajig.

¹⁸ A be anni minyi ape ngwüdläyü tä'räl (3), nyi 'di'ri nyi allu Üräjälim ndi nyii lingidida Butruj gwe nyi gwe jalu yomon 'di na tudini (15).

¹⁹ Nyi 'ti mbuju ngwo'ra ngwükäjäär je ngwere, nyi be mbuji 'dogo Yagubing gwe'te pu gwanni gwuru gwenggen gwudi Deleny dani Yicu.

²⁰ 'Di'didanu nggwa je ci Ngwaalu ngwuru ngwülingidi ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwüllijä

je, ngwuru ngwanni ngwuru 'didanu ngwä'tüdi yi'duru.

²¹ Nyi be aji nyi ila giyen yicaar je Jüriyä na Kilikiyä.

²² Äny giligo'ro lüny gwa'ti linginna giyi'doonga ndi Kirictu yidi Yäwüdiyäng.

²³ Ngindenga li'dingina 'dogo yi'ral ndi ari, “Gur ganni gübänä jälü gwele gwerre, nggo gwenene ndi ondaci ngwüjü änni gwe Ngwaalu gwanni gwübiningälü gwele ngwubupi nding gerajalu.”

²⁴ A je yi'ral giyee gäbici aar ortada Ngwaalinga gwani äny.

2

A ngwoo'ra ngwükajäär je ämnäci Bulijing yiiru

¹ Anni ma ngwüdlä ru 'di na kwo'rongo (4), nyii 'di'ri Birnaba gwe nyii allu Üräjälim nyii apani Titüjäng 'to.

² Nggwü'di'rü nyi allu Üräjälim gwani 'täälü gwudi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Liminje gi'tiji ngwuja'ralu ngwäyänü nje enggaci ngwanni ngwujaw ngwati nje ondaci ngwüjü ngwuru Garany. Anni jiny ngenone, nyii le jalu jücü giloo li'ter 'dar lanni laru liru yi'ra ndi ari yedeny yitiny ndi ari nggwa'ti minä yiiru giyee yanni yape nje gwerre na gweneno aar ru 'tur.

³ Na Titüj 'to gwanni gwändiiny gwe, aar 'ti aru gwa aar ü'ridä yiima ye anaku aa'ting gu rüdi Diyäwüd gwuru Digirig.

⁴ (Yi'ral yani ü'ridäni) yī'tiyä je ngweengga ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwubojaja ndi gätini linginalu gwäri liru ngwīkirijin ndi Yicu Kirictu, aar be änalü ngwīkirijinänü, aar minī ndi aar nje gwä'räji giyinäd yidi yobo yidi Ngwüywüd ndi ari a Titü ü'ridäni.

⁵ A be anaku lingidiny gu ndi ari nunnu ngaa mätinälü 'di'didanu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, nje 'ti ätädi gay 'di gooko.

⁶ Yäy a be giloo laru liru yi'ra yidi gi'doonga gidi ngwīkirijin Ürajälīm, la'ti gendana yi'ral nono yere 'dūnggūny giyi'ral yidi Ngwaalu yanni yati nje enggaci ngwüjü. Ndi ari ngindenga aar ru yi'ra aar 'ti rüdi yi'ra, ya'tiny ädi ngwäy. Ngwäyänü Ngwaalu, ngwüji ngwubidānu.

⁷ Lānggädi manni ndi ari Ngwaalu ngwätädiny yiiru ndi enggaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany* ngwuja'ri ngwanni ngwujaw nono ätäding gu Butrujing yiiru ngwüji ngwudi Ngwüyāwüd nding je enggaci ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

⁸ Ndi ari yiima ye yidi Ngwaalu yanni yiju giyiiru yidi Butruj ngwuru doo'ra dükājäär ndi ondaci Ngwüyāwüd ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, yiru 'to yanni yiju 'dūnggūny nyi ru doo'ra dükājäär ndi ondaci ngwüjü ngwuru Garany ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

⁹ Yagubinga Butruj gwe na Yuwana lanni laru liru yi'ra, lämnä ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwätädiny yiiru giyee yiru yimi'rü, a no nyii

---

* 2:7 2.7 Ngwüji ngwanni ngwa'ti ü'rī'tänä.

le ätäjidi ngwuy na Birnaba ndi inggidi ndi ari nyängä 'dar liru gimaad lubidanu giyiuru yidi Ngwaalu. Nyängä lämnä ndi ari Birnaba na äny, ati nyii ape yiuru yidi Ngwaalu ngwüjänü ngwuru Garany, aar be ape yiuru ngwüjänü ngwuru Ngwüyäwüd.

¹⁰ 'Dar yanni yaraar ye 'dogo, laru ati nyii diwayini ngwengga ngwanni ngwuru ngwuwayi ki'doonganu gegen. Ye'te ye'te yanni yige'te nje giligoranu lüny ndi nje ärrä.

A Bulij rimalu Butruj gwe Andakiya

¹¹ A be anni ma Butruj anda Andakiya, nyi girinya ngwüjänü anaku arrung gu yi'ral ya'ti indä kayalu.

¹² Gwerre gwerre gaji ga'ti ge na ngwoo'ra ngwanni ngwükäjä je Yagub obana, Butruj gwati aar emadi ngweengga ngwe ngwuru Garany kiny ge'te pu. A be anni ma ngwoo'ra obana, a yedeny eny Butrujing ngwüji ngwanni ngwüminä ngwüjü ngwuru Garany aar ü'ri'täni. Ngwu'donya ndi aar le emadi.

¹³ A ngweengga ngwoko ngwu'ter ngwuru Ngwüyäwüd arri yimur'tunya nono Butrujing, 'di diweengga 'to dani Birnaba ngwuje ädini giyi'ral yegen yidi yimur'tuny.

¹⁴ Anni miny gu engga no, ndi ari ngindenga la'ti indä 'di'didanu gwe gwudi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, nyi ondaci Butrujing ngwäyänü ngwüji 'dar nyi ci, "Nga gwuru Diyäwüd, nga mine gwurli nga eelle nono ma ang 'ti rüdi Diyäwüd, awa nga be ari a gwa ruji ngwüjü

yiima ye ngwuru Garany aar elelle nono ma aar ru Ngwüyäwüd?"

Ngwüji 'dar ngwa gیلängidini ämnä gwe Ngwaalu 'dogo

¹⁵ Nyi je ci, "Alanga liru Ngwüyäwüd lilinginä a lä'tüdi ngwüji ngwuru Garany ngwanni ngwuki anaku ati aar je gu ci.

¹⁶ A lilingidi ndi ari diji dati 'ti Ngwaalu düniyalü ngwuge'taji kuyala güngün ape gwe gwüngün gwudi dimürä daru de yobo. Ngwube düniyalü 'dogo ämnä gwe gwüngün ndi Yicu Kirictu. Alanga 'to lämnä ndi Yicu Kirictu, nunnu aar nje Ngwaalu düniyalü ämnä gwe gwege 'dünggüngün. Ya'ti gu rüdi a'tur ape gwe gwege gwudi dimürä didi yobo. Ndi ari diji dere da'ti da aar düniyalü ape gwe dimürä de yobo."

¹⁷ Ngwari, "Ma be ari, a gilo ndi mini gay ndi ari awa aar dünälü ndi Kirictu, ya be ru nono alanga yigo'ro yege liru ngwüji ngwuki, utalu gwa be ji ndi ari Kirictu gwätädi kengo gu'ro? A be ya'ti gu rüdi a'tur!

¹⁸ Manari nggwä'rajä yi'ralalu yele yigatani nje mbüny, nggwadi inggidi ndi ari äny gwuru diji dinyürtijä yobanu.

¹⁹ Yobo ye äny gwayu gilingeno giyobo nunnu nyi midiji Ngwaalinga.

²⁰ Änyängä lima päni kü'ri Kirictu gwe, äny gwa'ti ba be ani ligo'ro lüny, a be Kirictu ru nggwo 'dünggüny. Elelle gwüny gilingeno, gwelelleny ämnä gwe Kiji gidi Ngwaalu ganni gämniy ngwayi gwani äny.

21 Äny gwa'ti ge'taja yimi'rü yidi Ngwaalu gay ge'te. (Nggwa'ti ruja yimi'rü yidi Ngwaalu 'tur). Ndi ari adinari a dünälü gwadi mbüjini ape gwe dimürä didi yobo, yi'rany yidi Kirictu yaadi be ru 'tur!"

3

1 Ngaa gilee liru ngwikirijin ngwudi Galatiyang liru kiräm, gu'riny giru ange gima je gwürlü yigor yalu ngaa be ru lanni lilingidi anaku enggaca je gu gilingenalu ndi ari Yicu Kirictu gwayu kü'rälä gwani nga nga!

2 Äny gwüminä ndi lenge gony ge'te pu 'dogo 'danggalu. Ngwaalu ngwätädä je ligi'rimä nunnu ngaa lati ape dimürä didi yobo yidi Ngwüyäwüd, gwalla nunnu ngaa lämnä ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwanni ngwuma je 'dingini?

3 Nga nga liru gu kiräm no? Ngaa lädäälü yi'ral ye yanni yijaw yidi gay gidi gwuji Ligi'rimä lidi Ngwaalu. A be gweneno, yima je be mini ndi olatiyi yiima ye yalo?

4 Manari yiru gu no, yi'rendeny yalu ya'ti be ya ru 'tur yanni yimbuja je gwani gwuji gwalu gay gidi yikirijine? Äny gwaru 'didanu yi'rendeny yalu giyee yä'tüdi 'tur.

5 Anaku ätädär nje gu Ngwaalu Ligi'rimä lüngün ngwärrü yiima gidiliganu 'danggalu yärrüng je nunnu ngaa lati ape dimürä didi yobo? Nyi be ari nunnu yärrüng je gwani änni gwalu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'dingina je?

⁶ İräjār ngwäyälü ndi Äbräyīm anaku aru gu gitab ndi ari, “Gwämnä Ngwaalu, a gu be Ngwaalu i'raci ngwuru diji didünälü.”

⁷ Līngidār be ndi ari yiji yidi Äbräyīm yanni yiru 'didanu, yiru ngwüji ngwanni ngwämnä Ngwaalu nono Äbräyīmīng.

⁸ Yündājīnā kitaban gwerre ndi ari Ngwaalu ngwaru ngwa ji ngwa dūniyi ngwüjälü ngwanni ngwuru Garany änni gwe Ngwaalu gwegen. Yi'ral ye giyee, nginde gwuma mädiniyā ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ndi Äbräyīm ngwuci, “Ngwüji 'dar ngwa je Ngwaalu onjaci nga gwe.”

⁹ No lanni la änni Ngwaalu, la je Ngwaalu onjaci Äbräyīmīngä le gwanni gwuru diji dämna Ngwaalu.

¹⁰ Ndi ari 'dar lanni ligätädi lingina legen ndi gatada giyobo ngwäyänü, gilo li'tajäär je gu ngwünyü. Ndi ari yüllinā yaru nu, “Gwü'tajär gu ngwünyü gwere gwanni gwa'ti mätinälü ndi ärrī yiiru 'dar yanni yüllinā kitabanu gidi Yobo!”

¹¹ Yilinginna ndi ari diji dere da'ti didünälü dimürä de didi yobo ngwäyänü Ngwaalu. Ndi ari yüllinā yaru nu, “Gwanni gwüdünälü gwa midī änni gwe Ngwaalu.”

¹² A be yobo yä'tüdi gidīngō ndi änni Ngwaalu. Aar be manni ru ndi ari, “Diji danni dati ape dimürä ndee, ding de midī.”

¹³ A be Kirictu gwü'rädīnjälü ndi 'täji ngwünyü gwudi yobo anni ma aar gu 'täji ngwünyü ngīndēng gwuma ru ngwanni gwuma mandī ngwaalu

ngwege. Anaku üllinäär gu ndi ari, “Gwü'täjär gu ngwünyü gwere gwanni gwa päni kü'rälä.”

¹⁴ Kirictu gwü'rädinjalü nunnu onjaci gwanni gwuju gwele ndi Äbräyım, a ngwüji ngwuru Garany mbuji Yicu Kirictu gwe, nunnu änni gwe Ngwaalu, aar nje ätäda Lig'i'rimä lanni larung le.

¹⁵ Ngwänggäri, dünär nga je mi'rici ngwuja'ri ngwudi ngwüji ngwümnä gididlä, nono gwele manari gekajidi gwuma ji, diji dere da'ti da äbräji ngwuja'ralu na ngwuje gu äniiji gwere ngwu'ter. Yiru gu no 'to ngwuja'ri ngwee.

¹⁶ Ngwaalu ngwätädi Äbräyımıng na gilinge güngün gwuja'ri. Gitab ga'ti aru, “Na yilinge.” Yani ngwüji ngwonyadu ngwube ari, “Na gilinge gunga.” Gani diji de'te pu, gwani Kirictu.

¹⁷ Ngwuja'ri ngwadi nyi ngwe ari ngwuru ngwee ndi ari, yobo yanni yigi'tinälü gwodan ngwüdlä ngwındi be 'di aar ru küü'ri tudini kwo'rongo na 'di tä'ril (430), ya'ti ya pi gekajidiganu gwanni ngwuge'ta Ngwaalu gwerre ngwugatu ngwuja'ri mbüny ngwuca ngwe Ngwaalu Äbräyımıng.

¹⁸ Ndi ari adinari a yu'rin ru yadi äpini gatada gwe ngwäyänü giyobo, ngwuja'ri ngwa'ta be ngwadi ji ngwaru ngwe Ngwaalu. A je be Ngwaalu ru yätäding je Äbräyımıng yimi'rü ye yüngün gwuja'ri ngwe ngwaru ngwe.

Bupi gwudi yobo

¹⁹ Ma be ari yiru gu no, bupi gwudi yobo gwuru be ange? Yige'taar je yani nyurtanu gwudi ngwüji nunnu aar ji 'di a “Gilinge” ganni

garaar ge ila, yi'rr yapu yiiru yidi yobo dir'dal de.

²⁰ A be dir'dal dati 'ti ju gidiliganu ngwuja gidiji de'te pu a be Ngwaalu ru ngwuru jücü.

²¹ A be ya gu ru ndi ari yobo yinjä ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwalo? Bäri a'tur. Ndi ari adinari a yobo yanni yiju aar äti yiima ndi midiyi ngwüjü, a laadi gu be ari ndi ari yadi gäbici ngwüjü aar dünälü.

²² A be gitab gondaja garu ngwüji 'dar ngwugenna giyu'rung yidi ke nunnu yanni yaru ye gitab ya äpini änni gwe ndi Yicu Kirictu, aar ji ngwüji ngwanni ngwa änni.

²³ Gwerre gwerre ndi änni Ngwaalu nggwe ji, A liru ngwüji ngwugekaja je yobalu, aar nje längitäji nunnu 'di änni Ngwaalu 'tädalü.

²⁴ No yobo yige'taar je aar nje ruyi aar nje ye remalu aar nje oktada ndi Kirictu nunnu aji a nje Ngwaalu dünüyälü änni gwe.

²⁵ Gweneno, änni gwe Ngwaalu gwanni gwuma ji, a la'ta be rüdi ngwinäd ngwudi yobo ndi aar nje ruyi.

²⁶ Nga nga 'dar gweneno, liru yiji yidi Ngwaalu änni gwe ndi Yicu Kirictu.

²⁷ Ndi ari nga nga 'dar lanni linyinyinä Yicu gwe, ngaa lima genne Kirictung giyigo'ro yalu.

²⁸ Yere ya'ta be yani nggwee gwuru Diyäwüd na nggwee gwuru Digirig, nggwee gwuru dinäd na nggwee gwä'tüdi dinäd, nggwee gwuru dur na nggwee gwuru daw, ndi ari nga nga 'dar liru le'te pu ndi Yicu Kirictu.

²⁹ Manari ngaa lima ru lidi Kirictu, ngaa lima be ru gilinge gidi Äbräyim. Na ngaa la

ape yu'rina anaku aru gu ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

4

A la ape yu'rina yidi Ngwaalu

¹ Äny gwüminä ndi ari, ma giji runa gooko, gubidaar dinäd de ga'ti ga ape yu'rina anni yu'rin ru yüngün ku.

² Gati dedere 'dimini ngwola 'di a gaji ila ganni gigi'tija papa gwüngün ndi ari ngwümätiji yu'rina ngwuru dur.

³ Yiru gu no 'to 'dengge ndi ari Yobo ye, A liru ngwinäd, a lindi yobo ye yidi didlä.

⁴ A be anni ma gaji ila ganni garu ge Ngwaalu ngwumbuti, a be Ngwaalu ukäjä Giju güngün ngwulingini gidaw nono diju dümnä giyobanu

⁵ ngwü'ra ngwüjalü ngwanni ngwü'diminä je yobo ngwüju'räci nunnu aar ape gu'ru gidi yiji gimbutu.

⁶ Ndi ari ngaa liru yiji yidi Ngwaalu, ngwuma ukäjä Ligi'rimä lidi Giji güngün giyigoranu yege, Ligi'rim lanni lurnidu, "Abba gwuru Papa."

⁷ No, nga gwa'ta be rüdi dinäd, nga gwuma be ru giji. A anni ranga giji, Ngwaalu ngwum ang ruji du'rin 'to.

Ligor lipicä Bulijing gi'donganu gidi Galatiyang

⁸ Gwerre anni aa'ti aang lingidi Ngwaalinga, ngaa liru ngwinäd ngwudi ngwong drü de ngwä'tüdi ngwaalu.

⁹ A be gweneno ndi ari ngaa lima lenge Ngwaalinga na ndi ari ngaa lima linginni Ngwaalu,

giru be ange ndi o'raci drü dam'ratu diru yiwayi? Ngaa liminä ndi o'raci yinäda ngaa ru ngwinäd mana?

¹⁰ Äny gwu'dingina ndi ari ngaa lati ge'te yomon dimürä, ngaa ge'te ngwüüwäyü dimürä na dimürä didi ngwüdlä.

¹¹ Yedeny giyo yijiny ngang je! Ndi ari yiiru yüny 'danggalanu, yiru nono yima geradalu.

¹² Ngwänggäri, nggwa je päcälü, rüdär nono nyänying. Nyäny gwuma ru nono ngange je. Ngaa la'tiny ärrä yi'ral yere yiki.

¹³ Ngaa lingidi ndi ari gaji ganni gondaca je ge ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, nggwa'ti mbuja lingina.

¹⁴ Anni ari ami'rati gwe gwüny gilingeno gwü'rigädä je kaji nggoo, ngaa liminyi 'ti 'donyu, nyii be ge'te nono minyi ru gi'rr güllü Ngwaalu. A lige'teny nono miny ani Yicu Kirictu.

¹⁵ Yiru ange yima ji ndi jayanu 'dar gwalu gwele! Nggwada je ci ndi ari, adinari yadi gu no, ngaa ladiny gwällijä ngwäy ngwalu nje ätäda.

¹⁶ Äny gwuma be ru gweneno güwän galu ndi ari gwondaca a je ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyänö?

¹⁷ Ngwüji ngwoo ngwiti je yigoranu ndi ara je apada kuy gegen, a be ngwuja'ri ngwegen ngwa'ti äti ngwäyänü. Ngwüminä ndi ara je 'tüyänü 'dänggäri

¹⁸ nunnu aar je yigor iyiji ngindeng je. Yijaw ndi ligor eny dijänü aar be ru gwani büpini gwanni gwujaw na ndi gu ru giyomon 'dar aa'ti nunnu 'dogo ma ji ma ar ji.

19 Lani yiji yüny, yanni yima o're yiminy iye yajimanu 'di a yi'remna yidi Kirictu ji 'danggalu.

20 Nggwüjädi gu gwulleney adinar ar ji gweneno aadiny gwürli ondajing ngwuja'ri ngwee ngwondaca je. Ndi ari ngwaalu ngwo ngwändiny ngwälü giyi'ral giyee yalu.

Mi'ri ngwuja'ri gwani Ajar na Jarra

21 Ondaciny 'di ngaa lanni liminä ndi o're giyoranu yidi yobo, ngaa la'ti lingidi ngwuja'ri ngwaru ngwe yobo?

22 Ndi ari yüllinä yaru nu, Äbräyim gwäti yijü rom, ge'te gidaw dannu diru dinäd a ge'te gidaw didi 'dunung.

23 Giji güngün gidaw ndoo diru dinäd gilingitäär a'tur a be giji güngün nggoo gidaw ndoo didi 'dunung, gilingitäär ngwuja'ri ngwe ngwuca ngwe Ngwaalu Äbräyiming.

24 Yi'ral giyee ya gigi'tini no, ngwaw ngwee rom ngwuru nono gekajiding rom. Didi gwer-reng dani Gen gani Jinä ngwulengeta yijü aar ru ngwinäd, Ajar gwuru.

25 Ajar ngwüriny ngwuru gwani Gen gani Jinä ngwaalu gwani Arabiya gwuru gwani-jaar gündär gweneno gani Üräjälim ndi ari nggo giyinädänü yiji ye yüngün gwani gekajidi gwanni gwu'rin.

26 A be Üräjälim gwanni nggwo kerala gwä'tüdi dinäd a gwuru nanni gwege.

27 Ndi ari yüllinä yaru nu,

“Jyanu a gwanni gwuru gurru, a gwanni gwa'ti lingiti, mi'ridi dula gwulleney ang ari a gwanni gwa'ti yajima itänü.

Ndi ari daw dannni dü'dünyidärälü, yiji yüngün yonyadana giyiji yidi daw dannni dāti duru!”

²⁸ Lani ngwänggäri ngaa gweneno, liru nono Ijaaging, ngaa ru yiji ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwaalu.

²⁹ Kaji nggone gwerre, giji ganni gilingitäär a'tur gübünä gijälü ganni gilinginä yiima ye yidi ligi'rim. Giyo yindi gu no gweneno.

³⁰ A be gitab garaa? Garu nu, “linynya dayu ndoo diru dinäd giji ge güngün, ndi ari giji gidaw ndoo diru dinäd, ga'ti ga aar emadi giji ge gidi daw ndo didi 'dunung giyu'rinanu a'tur.”

³¹ Yäy gu no lani ngwänggäri, a lä'tüdi yiji yidi nanni gwudi yinäd, ar be ru yiji yidi nanni gwudi 'dunung.

5

Kirictu gwuminje gwä'dälü

¹ Kirictu gwuminje gwä'dälü giyinädänü ndi ari aar gätini linginalu. Mätinär bälü 'di'däny aa'ti ngaa la äniji yigo'ro yalu mana giyunggu yidi yinäd.

² Äny gwuru nggwee gwani Bulij, ge'tar ngwuja'ri ngwee ngwäy nono ngwondaca je ndi ari manari ngaa lima ci yigo'ro yalu ngaa ü'ridäni, ngaa la'ti läti gu'ru gere a'tur giyi'ral yanni yärrä je Kirictu.

³ Nggwa je ci mana ndi ari, diji dannni da gäbici ligo'ro lüngün ngwü'ridäni gilingeno, dämjü giligo'ro lüngün ndi 'dengenaci dimürä didi yobalu pipi'ri'ti.

⁴ Ngaa lanni līmīnā ndi aang dūnālū yobo ye, ngaa lima 'tūyī yigo'ro yalu ndi Kirictu kulu poor. Ngaa lima o're yīmī'rū yūngūn kay.

⁵ Nggwadi ari āmnī gwe gwege Ngwaalu, alanga līgī'rīm le gilo līdūnicā dūningālū gwanni gwuge'tajar gu yigor ye yītī nje.

⁶ Ndi Yicu Kirictu, nga ü'ridānī nga 'ti ü'ridānā, gu'ru gere ga'ti. A be āmnī Ngwaalu ru gwapu yiiru āmnājīdī gwe.

⁷ Ngaa liju ndi dokati dokating gwanni gwujaw gwuru be ange gwuma je millici kay ara je ūmnīcī ndi aang 'dengenaci ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu?

⁸ Dudi gwuru nggwee, gwa'ti īndī nginde gwanni ngwurnida je!

⁹ Ngwuja'ri ngwaru, “Ngwū'rūd ngwooko ngwūlānū, ngwati gwūrli ngwūlālū 'dar aar uuli” (yi'ral yoko, yati bālī ngwūjū).

¹⁰ Nyi be īcīnānū giloranu Gideleny ndi ari ngaa la'ti la gwurla ngwuja'ri ngwu'ter. Nginde gwanni gwānījā je ngwuja'ranu ngwee, gwa ngwuja'ri mbuji, gwuru dījī dipa gwalla gwuru dījīj doko.

¹¹ Ngwānggārī, manari yātī ngwāyānū ndi ari āny nggwona ndi urnidi ngwūjū aar ü'rī'tānī, aar nyi mine īnījī gwedang. Ya'ti be yadi ābrīnī kay yanni yiru obalu 'denggen gwani Yicu kū'rāla?

¹² A be lanni gilo lānījā je ngwuja'ranu ngwee, nggwājādī adinari aar je olatiyi aar ü'rī'tā ngwanginalu ngwegen!

¹³ Ngwānggārī, lurnida je ndi gātīnī linginalu a be aa'ti ngaa la gu rtadanu ngaa elelle yi'ral

le yidi drü dannu diki. Ngaa be ru ladi ämnäjidi ngaa gatajidi düwä giyiuru.

¹⁴ Yobo 'dar yäti ngwuja'ranu ngwe'te pu ndi ari, "Nga änni gwanggalu nono ata gu änni ligo'ro lunga."

¹⁵ Ma be ari ngaa gilo ndi iyidi aang arri nono ngwängä, arnganar be ndi ari aa'ti ngaa la gu arri 'di ngaa la girradi!

Ligirrim na lingenö

¹⁶ Nyi be ari, elellar Ligirrim le ngaa la'ta be la ärrü yi'ral yani ami'ra gwudi drü dannu diki.

¹⁷ Ndi ari drü dannu diki, dati yi'ral ami'ranu yanni yubinä ligirrimälü a ligirrim lati bupi yi'ral yanni yubinä drälü dannu diki a giyee 'dün yati kwudi 'di aji nga je ärrü yanni ya'ti je minä ndi ärrü.

¹⁸ Ma be ari Ligirrim gilo lüktä je, ngaa la'ti ba be giyobo.

¹⁹ A lilingidi apepeng gwudi drü dannu diki gwulinginna gilingenalu gwani yijin, rngi, acidi gwudi yidigany na

²⁰ yobo yidi didülä yani yu'riny yani kajidi ngwäy, yani kadi, yani iyini giligor, güündä, gwällini giyur, ü'ri'tidinänü, apada giyur,

²¹ yani yü'düny, yani rläli, yani yütä na yere yi'ter yanni yiru gu no. Nggwa je ci anaku ca gu gwerre arnganar ndi ari lanni lati ärrü yi'ral yanni yiru gu no, la'ti la mbuji yu'rina yidi yeleny yidi Ngwaalu.

²² A be yuula yidi Ligirrim yiru yani, änni, jayanu, adatalu, määtä liguri, jayi liguri, jayi, ru ligor le'te pu,

²³ jilänü na määtä lingina. Yobo yere ya'ti yati etaci yi'ral yanni yiru gu no.

²⁴ A be lanni lima ru ngwüjï ngwudi Yicu Kirictu, lima pä drü degen danni diki kü'rälä yamil yanu na ami'ra gwanu.

²⁵ Manari a gilo limidu Ligï'rïm le, ar be eelle 'to Ligï'rïm le.

²⁶ Aa'ti a la piyi yigo'ro yege gwani näjï gwuru 'tur, ar gwogajidi ar apajidi yü'dünyü!

6

Apajidar gwüpäng

¹ Lani ngwänggäri, manari gwere 'danggalanu gwuma i'dï giyi'ralanu yanni yiki, nga nga lanni liru ngwüjï ngwudi ligï'rïm, gwä'rär kayalu gidi dünälü yi'ral ye yidi ligï'rïm na jili gwe liguri. A be arngani yigo'ro yalu 'to ndi ari ya je idäji.

² Gatajidar düwä gwüpäng ndi üpinï gwalu gwanni gwüni. A gu no, ngaa la 'dengenaji Kirictung ngwuja'ri ngwüngün.

³ Manari gwere nggwo gwupiya ligo'ro lüngün ngwuci gwani yärü nggwu'ti be rüdi, gwuru di'duru giligo'ro lüngün.

⁴ Ati diji de'te de'te ombaji ligo'ro lüngün ndi ari nggwo gwapupu awa. Ya be ji yanni yading ye irngini ligo'ro lüngün jücü. Ya'ti ya ang ye irngini yidi diji di'ter.

⁵ Ndi ari diji de'te de'te diru dadi üpinï üpinïng gwudi ligo'ro lüngün.

⁶ Lanni lati aar je enggaci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, aar emadi ngindenga le lanni lati je enggaci giyi'ral 'dar yanni yijaw.

⁷ A'ti ngaa lidäji yigo'ranu yalu. Lینگیدär ndi ari Ngwaalu ngwati 'ti ärrinä yidäpängä. Yanni yati je diji ärrī, yating je mbuji 'to.

⁸ Nginde gwanni gwati arrada gīdrū danni diki, yanni yiki ya gerajalu. A be nginde gwanni gwati arrada gīligi'rīm, gīligi'rīm gwa mbuji miding gwudi gwur'taling.

⁹ Aa'ti a la muli nono ndi ärrī yi'ral yanni yijaw, ndi ari gomon ga ji gila ganni gige'ta Ngwaalu, ya je mbuji yanni yijaw manari a lima 'ti mulu nono.

¹⁰ Yäy gu no, anni jina gomon, ar je be ärrīji ngwūjū 'dar yanni yijaw. Ar je gu ärrīji gwece gwece lanni liru ngwikirījin.

Aganni na arnga

¹¹ Änggädär yuuli giyee par gu ngwäyänü yanni yüllijä je ye guy ge güny!

¹² Yiru gu ndi ari lanni liminä ndi aar jayi ngwūjū ngwäy, liru limbupa je ndi aang ü'ritāni yiima ye. Yanni yīgābīcā ngindeng je aru gu be arri no, yiru ndi ari aa'ti la aar je übinälü gwani gü'rī gimamindanu gidi Kirictu.

¹³ Ndi ari 'di lanni laru lü'ritānā, ngindenga yigo'ro yegen lati 'ti 'dengenaca yobo, ara je be bupi ngang je ndi aang ü'rī'tāni nunnu ara je gu irīnginädä.

¹⁴ A be Äny gwa'ti irīnginädä kong gere a'tur 'dogo kü'rī gimamindanu gidi Deleny dege dani Yicu Kirictu, ndi ari nginde gwe nggwänggädi didläyü 'düngüny dipänä kü'rī a nyi pāni kü'rī ngwäyänü ngwudi didlä.

¹⁵ Ngaa ü'rüdänī ngaa 'ti ü'rüdänä, yä'tüdi gu'ru, yanni yiru gu'ru, yani gi'tini gwanni gwuyang.

¹⁶ A adatalu na inä ji ngwüji 'dar ngwanni ngwelella dimürä de ndee, 'di 'to Yijiräyil yidi Ngwaalu.

¹⁷ Ndi m'rä, nggwaru nggwa'ta be minä dijü dere ndi aar nyi äbinginänü mana dirbä de, ndi ari ngwanginu ngwüny ngwo ngwätī yubu'ru nono yani Yicu.

¹⁸ Ngwänggäri, a yimi'rü yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu ji gili'rim lalu.

Yiru gu.

Laro Bible (Bible)
Laro NT

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Laro)

Contributor: ECS Diocese of Khartoum Translation Department

This text box needs to have content for PT9 to upload is to the DBL.
All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

80c639f7-4569-5ffa-a77d-5df4c223631f